

DeneySEL Ekslibris

Prof. Rastko Ciric

University of Nova Gorica
School of Arts
rciric@eunet.yu

Makalenin tamamı
21 Mayıs 2014'de kabul edildi

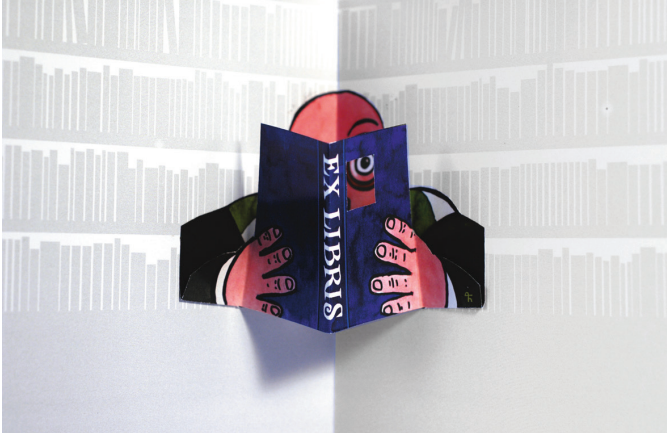
Özet

Bütün alanlarda yeni düşünce yolları geliştirmek, bilinen kuralları formüle etmek, yeni teknolojiler yaratmak veya yeni yöntemlerle eskiyi kullanarak, asıl yoldan uzak durma girişimleri mevcuttur. İçerik ve formlarla deneyler yapmak mümkündür, daha sonra medyalar (teknikler) biraraya getirilebilir veya teknikler ve teknolojiler uygulanabilir. Zamanla her şey değişir: klasik olarak kabul edilmiş her ve bütün teknikler ilk kez kullanıldığında deneyseldir. Burda biz, neler yapılmış ve bizim açımızdan deneysel olduğu iddia edilmiş, onları gözden geçireceğiz.

Anahtar Sözcükler: Ekslibris; DeneySEL; Pop-up; Puzzle; Kolaj; Hologram; Animated

1. POP-UP

Pop-up exlibris güzel bir özelliği kullanıyor, oda bir kitap yani iki boyutlu sayfaların toplamı ve kitap birden bire açıldığında bir alanı kaplar hale geliyor. Bir kitabı açmak, okuyucunun sorumlu olduğu bir eylemdir, belirli bir miktar kinetik enerji uygulanması gerekir, ve bu da ekstra bir etki yaratmak için kullanılabilir.

Rastko Ciric

Gevaert Veerle

Katrien Dellafaille

“Pop-up”ın anlamı “ortaya çıkmak, otomatik olarak belirlemek” demektir. Bir kitabın kapağını açarak, alan (yer) kaplayan bir şey belirir.

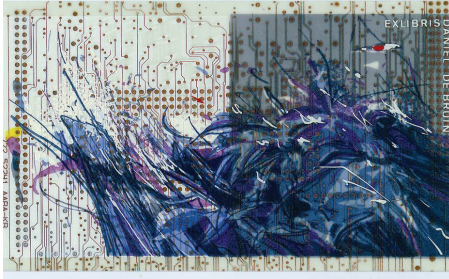
Benim duyduğum ilk pop-up Ekslibris 1988’de Kolombiyalı bir sanatçı olan Juan Carlo Franco tarafından arkadaşımız Benoit Junod için yapılmıştır. İhtiyatlı bir şekilde yapılmış serigrafı baskı uygulanmış ama pop-up’ın kendisi “temiz” katlanmış kağıttan meydana geliyordu. Ayrıca katlandığında iki boyutlu olan, uzamsal (uzaysal = spatial) formu yaratmak için grafik sanatçısının yeteneğinin bir parçası olarak, “grafik mühendisliği” uygulaması da gerekmektedir

İkinci örnek ise Alman magazin Exlibriswereld için yapılması istenen bir Ekslibristir: bu Ekslibrisin olduğu kitap açıldığında, aynı anda Ekslibrisin içinde, resimdeki bir adam küçük bir kitabı açar ve Ekslibris yerleştirmiş delikten kitabı incelemeye başlar.

Eğer biri kitapçığı aşağı bükerse, yazı ve Ekslibris sahibinin adı belirir. Kitapçık (küçük kitap) digital olarak her iki sayfada basılmış, elle kesilmiş, katlanmış, yapılandırılmıştır ve 300 adettir.

2. DİĞER DESTEKLER

Belçikalı grafik sanatçısı ve profesör Martin R. Baeyens çoğunlukla şaşırtıcı ve farklı destekler örneğinin telekominikasyon araçlarında devreler üzerine serigrafı baskılı ile (çoğunlukla çok renkli) deneyler yapmıştır. Eğer destek kağıtsa, Baeyens coğrafi haritalar ve hatta banknot kullanıyor.

Martin R. Baeyens

Burada gösterilen Ekslibris, Baeyens tarafından Ankaradaki Hacettepe Ünv. için yapılmış, 2002 yılında Ankara Ekslibris Derneği'nin ilk kez düzenlediği bienalde, Kültür Bakanlığı Özel Ödülünü almıştır.

Bu bahsettiğimiz Ekslibris transparan film üstüne 50 adet basılmıştır. Beyaz etiket (bookplate) üzerine bu yeşil doku (bir karanlık kare) kolajla sabitleştirilmiştir. Ekslibrisi kitabın içine yerleştirmek için yapışkana ihtiyaç yoktur, statik elektrik onu sınıksız yerinde tutacaktır.

3. KOLAJ

Baeyens'in etiketlerinden (bookplates) biri gerçek bir posta pulu içeriyordu! Sadece ilk altı baskı orjinal pul içeriyor geri kalan 80 tanesi çoğaltılmış. Bu bahsedilen etiket için koleksiyoncular bazı hazır ("ready made")

Martin R. Baeyens

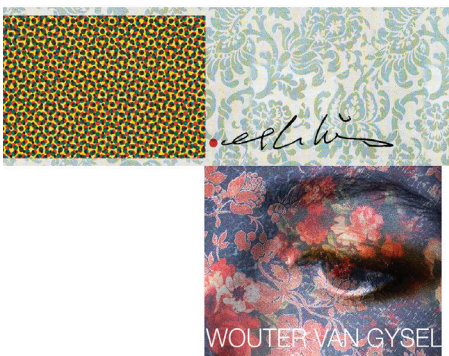
Martin R. Baeyens

materyallerin etiketin içinde kullanılmasını talep ettiler. Martin Baeyens üç bölümden oluşan, 50 tane bastı:

Bölüm1: duvar kağıdı dokusunu etikete (sticker) bastıp onu atık kağıt üstüne sabitledi

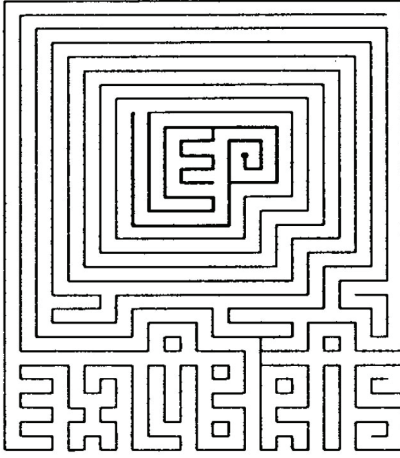
Bölüm2: duvar kağıdına yapıştırılmış bir basılı bir magazin (sanatçı Ekslibrislerin aynı olması için yeteri kadar aynı kopya magazine bulmuştur).

Bölüm3: çift taraflı baskılı normal kağıt, yapışkanlı duvar kağıdının birkaç milimetre altına eklenmiştir. Ama ne yazıkki burda kişi ilüstrasyonda diğer tarafını göremiyor.

Martin R. Baeyens

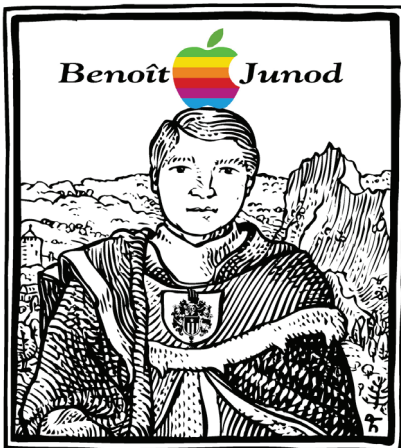

Laboratorija za eksperimentalnu psihologiju

Rastko Ciric

Rastko Ciric

4. BİR PUZZLE

Ekslibris sahibin kitabında, bazen mantıklı bir sebebi olabilir, bilmececi eklemeler olabilir.

İlk örnek bir labirent (L.E.P logosu baz alınarak) ve – klasik uygulamaları takiben- kişi merkeze ulaşmalıdır. İkinci olan bir anamorphic bulmacadan etkilenilmiş ve sahibinin adı sayfa dikey şekilde çevrildiğinde okunarak bulmaca çözülmelidir.

5. ÇOK YÖNLÜ

birkaç yönden bakılarak bir imge oluşturularak elde edilebilir. İlk örnek Pavle Vukovi'nin doğum günü hediyesi olarak istenmiştir, çocuk o zamanlarda, şimdi adına birçok ödülü olan bir film yönetmeni. Bu imge bir oyun olarak hayal edilmiş.

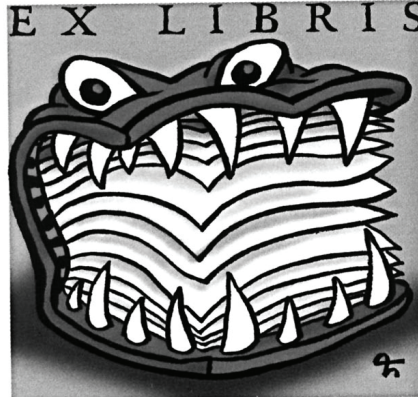
Bir tarafında kaşları çatılmış bir şerifi gösteriliyor ve diğer tarafta gülen bir çocuk, yani her iki tarafta kullanılabilir-örneğin, bir çocuk kitabı ve ciddi bir edebiyat kitabı.

Buna benzer bir fikir çok bilindik İsveçli bir sanatçı Hugo Suter tarafından şimdiye kadar yaptığı tek etikette kullanılmıştı-1992'de Benoît Junod için. Suter Ekslibris sahibi için şöyle demişti: “ bunu beğendiğin bir kitaba dönük bir şekilde yapıştır böylelikle gülen yüzü görürsün – ve eğer beğenmediğin bir kitapsa o zaman tepetaklak yapıştır.”

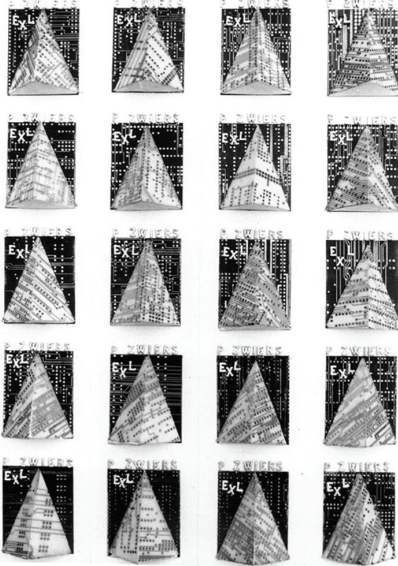
Üçüncü örnek çiflerin etiketi olarak düşünülmüş. Erkek için “onun” kitaplarının gösterir şekilde sabitlenir (evlilik veya profesyonel edebiyattan önce alınmış). 180 derece çevrildiğinde, kadın için “onun” şekline dönüşür, ve bu sayıların kadına ait olduğunu belirtir.

6. SANAL

“Power Book” Macintosh taşınabilir bilgisayarları için bir terimdir ve Benoît Junod'un “World Ekslibris” projesinde çalışırken bir tane vardı. Şaka yaparak, dedimki, bu sahip olduğun Ekslibrissiz tek “kitap”. Bu şakayı bir adım ileriye götürüp, Beniot Junod için basılmış formatta değil ama, digital formatta bir Ekslibris hazırladım. Biri bilgisayarı açtığında “ açılış (objesi)” olarak beliriyor ve bilgisayar sahibi hakkında bilgi veriyor. Portre, kostüm ve arka plan Dürer tarzı şeklinde yapıldı, hem onun birçok sanatçının Ekslibrisinden oluşan koleksiyonunu hatırlatırıcı hemde imgenin kendisinin sanal doğasına karşıt olarak yapıldı. Junod'un kafasındaki elma Macintosh logosu ve belirgin bir şekilde İsveçin milli kahramanı Wilhem Tell'e referanstır. Madalyonun üstünde, aile coat-of-arm gösterilmektedir.

Rastko Ciric

Martin R. Baeyens

7. HAREKETLİ (ANIMATED)

Şüphesiz Ranko Muniti animasyon film teorisi alanında en önemli otorite. Onun Ekslibrisleri katlanmış kağıt ve bir kitabı gösteren, açık ve kapalı "ağız" olarak iki imgeden oluşuyor. Açık ağız dişlerini tehditkar şekilde gösteriyor, kitabı hırsızlarda koruma fonksiyonlu bir etiketi (bookplate) hatırlatıyor. Hızlı bir şekilde kağıdı aşağı yukarı oynatınca bir hareket ilüzyonu oluşuyor – sanki kitap açılıp kapanıyor ve ağzının şekli değişiyor.

Animasyonlu (hareketli / animated) Ekslibris düşüncesi daha da geliştirilebilir ve aynı flip-booklarda olduğu gibi, (çevirme-kitap, hocam tam türkçesini bilmiyorum) animasyonlu (hareketli / animated) pul serisini kitabın sayfalarının köşelerine ardarda basılabilir.

8. HOLOGRAM

ilk ve tek hologram Ekslibris Martin Baeyens tarafından 1990 kadar yakın zamanda Pim Zwiers için yapıldı. Polaroid resim boyutundaki bu Ekslibris, doğrudan ışığa tutulana kadar tamamen siyahtı. Sonra, üç boyutlu bir piramit ve bir çorbanın makarna harflerinden yapılmış hacmi olan bir yazı, belirir. Bu Gent Üniversitesi ve Pierre Bone işbirliği ile yapılmıştır. 100 kopya basılmıştır. Sadece ışık olduğunda görüldüğü için, onu resimlemek neredeyse imkansızdır. Burda, büyütülmüş, sadece 20 farklı siyah beyaz resim, orjinal rölief montajı yaratılabilir.

9. SESLİ

Şimdiye kadar bildiğim sesli Ekslibris yok henüz. İçinde pilli ses çipi olan, açıldığında mekanik olarak etkinleşen yılbaşı kartlarında ilham alınabilir. Ben Benoît Junod için ilk sesli Ekslibrisi yapmak istedim ve sesini kaydettim " Ben Benoît Junod ve bu kitap bana ait". Ne yazık ki, sadece proje olarak

Martin R. Baeyens

Rastko Ciric

kaldı, Asyada bulunan benim ulaşabildiğim ses çipi üreten tek firmada, en az 100.000 tane üretmek üzere sipariş aldıklarını söylediler!

10. MERCEKSİ (Lentiküler / Lens şeklinde)

Son zamanlarda lenticular teknolojisiyle yassı bir resmi alana ve harekete sahipmiş gibi algılatabiliyor. Üst transparan tabak minicik yatay ve dikey (rölief) çizgilerden oluşuyor ve 1950lerdeki fotoğraftaki kadının kartı oynattığımızda bize göz kırpan komik kartpostalları hatırlatıyor. Bu transparan tabaka birçok küçük uzatılmış çift taraflı prizmadan oluşuyor, ve en son imge (imaj, resim) iki farklı imgenin küçük şeritlere bölünüp ve tekrar sırayla biraraya getirilmesiyle oluşuyor. Kartı oynattıkça, küçük prizmalar sırayla değişerek birinc ve ikinci imgeyi gösteriyor. Yeni lenticular teknolojisi, prizma kullanılarak değil ama sadece bilgisayar kullanılarak yapılabilen uzatılmış lensler hayata geçirilebilir. Pahalı bilgisayar programları 150'ye kadar imgeyi birbirinin içine geçirerek ve açılı dereceli bir şekilde değiştirerek bunu gerçekleştirebiliyor. Bu tarz bir Ekslibrisin kalınlığı yaklaşık yarın milimetre. (Benim bildiğim) ilk lenticular Ekslibris benim 2006 Ekimde Bayan Gordana Fajndovic' adına yaptığım Ekslibristir, Bayan Gordana Fajndovic Beyaz Rusya'da Logotext firmasının sahibidir. Logotext firması yeni teknolojiyle ilgileniyor. Kullandığım imge yıllar önce çocukla için yaptığım bir animasyondan bir sahneydi.

SONUÇ

Bu kısa ama bitmemiş farklı ve yeni Ekslibris tanıtımıyla, umarım etiket (bookplate/Ekslibris) sanatçıları ve sahip mal sahiplerini (owners) teşvik edebilir ve bu grafik disiplini mümkün kılıcak şekilde açık görüşle bakmalarını sağlayabilirim. Eğer bu yazı sadece genel olarak iki sanatçının Ekslibrislerine işaret ediyorsa, bunun sebebi sadece bu örnekler mevcut. Bu sebeple eğer okuyucularınız deneysel Ekslibrisle alakalı başka sanatçıların resimlerini veya yazılarının gönderirlerse çok mutlu oluruz. Eğer tanık olur ve Ekslibris yapımında yeni bir yöntem icat ederseniz lütfen beni e-mail adresim rciric@eunet.yu 'dan bilgilendirin.

Kaynakça

www.rastkociric.com
<http://fpu.bg.ac.rs/nastavnici/Nastavnici/RastkoCiric/>
<http://quotesondesign.com/rastko-ciric/>

Jaume Carbonell